

دفاع مشروع به چه معنایی است؟

یکی از مهمترین حقوق طبیعی انسان، حق دفاع در مقابل تجاوز به جان، آزادی، عرض، ناموس و مال اوست.

یکی از مهمترین حقوق طبیعی انسان، حق دفاع در مقابل تجاوز به جان، آزادی، عرض، ناموس و مال اوست. دین مبین اسلام به عنوان آیینی جامع و کامل در این مورد با قید شرایطی به مسلمانان اجازه داده تا به هنگام لزوم به دفاع از خود برخیزند و این گویای اهمیت قائل شدن به حیثیت و کرامت ذاتی نوع بشر است. در واقع، در دفاع مشروع، هر اقدامی، در راستای دفاع از خود، غیر اختیاری می شود و چاره ای جز توسل به آن باقی نمی ماند و علاوه بر این واکنشی نیز هست و بصورت دفاعی، انجام می شود و فراتر از اینها، اقدامی کاملاً قانونی و مشروع قلمداد می گردد.

به گزارش «تابناک» از منظر قانونی هرگاه کسی به خاطر دفاع از نفس و یا عرض و یا ناموس و یا آزادی خود یا دیگری و با رعایت شرایط پیش بینی شده در قانون، مرتکب هر عملی گردد، عمل ارتكابی او جنبه مجرمانه خود را از دست داده، و چنین شخصی معاف از مسئولیت کیفری و مدنی است. یعنی اگر در حالت عادی صرف آن عمل از کسی سر بزند وی به عنوان متهم و مجرم مورد تعقیب کیفری قرار خواهد گرفت لیکن در دفاع مشروع همانطور که از نامش پیداست دفاعی ابراز می شود که هرچند احتمالاً به همراه آسیب و شاید قتل و ضرب و جرح و... باشد، خیری از مجازات مدافع نیست؛ بنابراین شخصی که برخلاف عدل و انصاف مورد حمله قرار گرفته و برای دفاع از خود مرتکب جرم شده است در حال دفاع مشروع است.

از جمله شرایط خاص دفاع مشروع این است که مرتکب باید اثبات کند که اقدام وی مطابق شرایط قانونی بوده است. فرض کنیم شخصی توسط چند نفر ربوده شده یا در مقابل سارق و مهاجم قرار گرفته و توسل به قوای دولتی امکانپذیر نباشد و وی برای حفظ امنیت خود و دفاع در برابر تجاوز از خود دفاع کند. در اینصورت وی باید شرایط قانونی دفاع را اثبات کند و بار اثبات نیز بر عهده اوست تا اولاً با تمسک به آن دفاع، جان خودش را نجات دهد، ثانیاً دادگاه را در روز محاکمه قانع کند و ثالثاً بخاطر آن دفاع مورد مجازات قرار نگیرد.

علل موجهه ارتکاب جرم

علل موجهه یا عوامل توجیه کننده به مواردی گفته می شود که با تحقق آنها، وصف مجرمانه جرم از بین می رود؛ به این معنا که عملی که به طور معمول جرم بوده است، در شرایطی خاص، دیگر در نظر مقنن عنوان جرم نخواهد داشت و به دلیل تلقی شدن به عنوان یک عمل موجه، مرتکب تحت تعقیب قرار نمی گیرد. این امر مواردی مانند اکراه، اجبار، دفاع مشروع و امر قانونی را در بر می گیرد که از جمله علل موجهه جرم محسوب می شوند.

لذا در برخی موارد انجام عملی که در شرایط عادی جرم محسوب می شود، به دستور مقام صلاحیت دار، با احراز شرایطی، مشروع و موجه شناخته می شود. این شرایط شامل قانونی بودن امر صلاحیت دار، صدور دستور از ناحیه مقام صلاحیت دار و الزام مأمور به اجرای دستور قانونی مقام صلاحیت دار است.

در کنار موارد مذکور، باید دفاع مشروع را از دیگر مصادیق علل موجهه جرم برشمرد و گفت، هرگاه کسی که به ناحق مورد حمله قرار گرفته و برای دفع خطر مرتکب جرم شود، با وجود شرایطی، عمل وی مشروع و موجه تلقی شده و قابل مجازات نیست. در حقیقت تعرض مزبور باید دارای شرایطی باشد که عمل انجام شده را نتوان جرم تلقی و مجازات کرد.